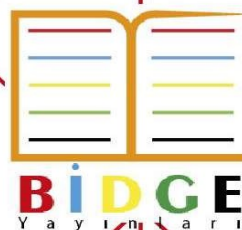

ICMUSS
ANKARA

3rd INTERNATIONAL CONGRESS ON
MULTIDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCES

**FULL TEXT
BOOKLET**

**3rdInternational Congress on
Multidisciplinary Social Sciences
Full Text Booklet**

4-6th May 2021

Faculty of Languages and History-Geography

Ankara/Turkey

All Rights Reserved

It may not be reproduced in any way without the written permission of the publisher and the editor, except for short excerpts for promotion by reference.

ISBN: 978-605-06728-6-2

1.Baskı

2021

3rdInternational Congress on Multidisciplinary Social Sciences

Full Text Booklet

Support and Development of Science Association Publications pursuant to the law of intellectual and artistic works, it may not be quoted, copied, reproduced or published in any way without written permission.

Editors

Alpaslan CEYLAN

Zeynel KARACAGİL

Şafak BOZGUN

Koray TOPTAŞ

Publisher

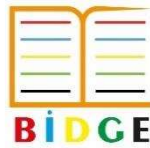
Bilimi Destekleme ve Geliştirme Derneği Yayınları

---Bidge Yayınları---

Sertifika No: 46367

Oğuzlar Mahallesi 1397 Cadde No:11/1 Çankaya Ankara

bidgeyayin@gmail.com

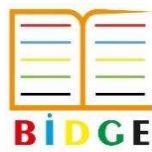

**3rd International Congress on
Multidisciplinary Social Sciences
Full Text Booklet**

4-6th May 2021

Faculty of Languages and History-Geography

Ankara/Turkey

SCIENTIFIC COMMITTEE

- Prof. Dr. Abdullah IŞIKLAR – Bursa Teknik Üniversitesi
- Prof. Dr. Ali Abişev – Kazakh Economic University
- Prof. Dr. Ayşe Nur TEKMEN – Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Birsal ORUÇ ASLAN – Balıkesir Üniversitesi
- Prof. Dr. Doğan GÜRSOY – Washington State University
- Prof. Dr. Esin Derinsu Dayı – Atatürk Üniversitesi
- Prof. Dr. Ferit İZCİ – Van Yüzüncüyıl Üniversitesi
- Prof. Dr. Fevzi OKUMUŞ – University of Central Florida
- Prof. Dr. Füsün TOPSÜMER – Ege Üniversitesi
- Prof. Dr. Gülay GÜNAY – Karabük Üniversitesi
- Prof. Dr. Gülay Ögün – Marmara Üniversitesi
- Prof. Dr. Güven ŞAHİN – Marmara Üniversitesi
- Prof. Dr. Hacı-Halil USLUCAN – University Duisburg-Essen
- Prof. Dr. Haluk TANRIVERDİ – İstanbul Üniversitesi
- Prof. Dr. Haluk Ünal – University of Maryland
- Prof. Dr. Harun TAŞKIRAN – Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Hasan Ali Şahin – Erciyes Üniversitesi
- Prof. Dr. Hasan Bahar – Selçuk Üniversitesi
- Prof. Dr. Hasan Baski KARADENİZ – Dumlupınar Üniversitesi
- Prof. Dr. İbrahim TELLİOĞLU – Ondokuz Mayıs Üniversitesi
- Prof. Dr. İrfan ALBAYRAK – Ankara Üniversitesi
- Prof. Dr. Kemal SİLAY – Indiana University
- Prof. Dr. Kemalettin KUZUCU – Marmara Üniversitesi
- Prof. Dr. Kenan İNAN – Karadeniz Teknik Üniversitesi
- Prof. Dr. Kubatbek TABALDİEV – Kırgız Devlet Üniversitesi
- Prof. Dr. L. Gürkan GÖKÇEK – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU – Atatürk Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehmet TAŞPINAR – Gazi Üniversitesi
- Prof. Dr. Mehmet TEZCAN – Bursa Uludağ Üniversitesi
- Prof. Dr. Muhammed Şevki AYDIN – Erciyes Üniversitesi

Prof. Dr. Mustafa KOÇ – Ryerson University
Prof. Dr. Necla YILDIRIM – Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Reza Hejebri NOBARİ – Tarbiat Modares University
Prof. Dr. Sebahattin BAYRAM – Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Sibel ERKAL İLHAN – Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Tayfun YILDIRIM – Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Zeynep ÇİZMELİ ÖĞÜN – Ankara Üniversitesi

REVIEWER COMMITTEE

Abdulsemet Aydın – Dicle Üniversitesi
Abdülkadir Çevik – Ankara Üniversitesi
Abdülvahid Sezer – Mersin Üniversitesi
Abdüsselam Sağın – Kırklareli Üniversitesi
Adem Efe – Süleyman Demirel Üniversitesi
Akın Bingöl – Kafkas Üniversitesi
Ali Asker – Karabük Üniversitesi
Anıl Gacar – Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Arzu Gürdoğan – Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Arzu Kılıç – Ardahan Üniversitesi
Arzu Özyön – Kütahya Dumlupınar Üniversitesi
Avni Önder Hanedar – Sakarya Üniversitesi
Ayfer Aydın Boylu – Hacettepe Üniversitesi
Ayşe Çiçek Korkmaz -Kilis 7 Aralık Üniversitesi
Barış Gür – Dokuz Eylül Üniversitesi
Bekir Emiroğlu – Dokuz Eylül Üniversitesi
Bekir Zengin – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Bengü Türkoğlu – Necmettin Erbakan Üniversitesi
Bihter Akın – Selçuk Üniversitesi
Buğra Yıldırım – Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Celal İnce – Bitlis Eren Üniversitesi
Çağdaş Cengiz – Dokuz Eylül Üniversitesi
Fatih Aydın – Karabük Üniversitesi

Fevziye Eker – Ordu Üniversitesi
Gülay Günay – Karabük Üniversitesi
Halil İbrahim Şahin – Balıkesir Üniversitesi
Hamdi Karakaş – Cumhuriyet Üniversitesi
Hande Şahin – Kırıkkale Üniversitesi
Harun Göçerler – Namık Kemal Üniversitesi
Hatice Kumandaş Öztürk -Artvin Çoruh Üniversitesi
Hatice Nilüfer Süzen – Uşak Üniversitesi
Hatip Yıldız – Dicle Üniversitesi
Hüseyin Tezer – Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
İbrahim Halil Yurdakal – Pamukkale Üniversitesi
İbrahim Üngör – Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
İbrahim Yemez – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
İnan Keser – Dicle Üniversitesi
İsmail Oğuz – Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Kadriye Sayın Kasar – Aksaray Üniversitesi
Kazım Biber – Balıkesir Üniversitesi
Kurtuluş Merdan – Gümüşhane Üniversitesi
Mahmut Samar – Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi
Mehmet Songur – Munzur Üniversitesi
Miraç Burak Gönültaş – Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Murat Necip Arman – Adnan Menderes Üniversitesi
Mustafa Talha Uzuner – Yalova Üniversitesi
Muzaffer Derya Nazlıpınar Subaşı – Dumlupınar Üniversitesi
Nezahat Ceylan – Atatürk Üniversitesi
Oğuzhan Zengin – Karabük Üniversitesi
Okan Çolak – Harran Üniversitesi
Oktay Özgül – Atatürk Üniversitesi
Osman Çepni – Karabük Üniversitesi
Osman Oral – Yozgat Bozok Üniversitesi
Ömer Kutlu – Ankara Üniversitesi

Ömer Subaşı – Artvin Çoruh Üniversitesi

Özge Altıntaş – Ankara Üniversitesi

Özge Çolakoğlu Havare – Mersin Üniversitesi

Rıdvan Kalaç – Van Yüzüncüyıl Üniversitesi

Savaş Karagöz – Aksaray Üniversitesi

Sevra Fırıncıoğulları – Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Şahin Karabulut – Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Şahin Kızıltaş – Bitlis Eren Üniversitesi

Şükran Sırkıntıoğlu Yıldırım – Kastamonu Üniversitesi

Tuncay Ercan Sepetçioğlu – Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Turan Akkoyun – Afyon Kocatepe Üniversitesi

Türkay Henkoğlu – Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Ünal Özdemir – Karabük Üniversitesi

Yavuz Günaşdı – Atatürk Üniversitesi

Yeşim Kubar – Fırat Üniversitesi

Yunus Namaz – Fırat Üniversitesi

Zehra Çalışkan – Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

ORGANIZERS COMMITTEE

Zeynel Karacagil – Ankara Üniversitesi

Ömer Kahya – Ankara Üniversitesi

Ali Osman Tiro – Ankara Üniversitesi

Faruk Akyüz – Samsun Üniversitesi

Şafak Bozgun – Ankara Üniversitesi

Koray Toptaş – Gazi Üniversitesi

INSTITUTIONS SUPPORTING THE CONGRESS

Ankara Üniversitesi

Dil ve Tarih – Coğrafya
Fakültesi

Uluslararası İnsan
Çalışmaları Dergisi

Bilimi Destekleme ve
Geliştirme Derneği

ICMUS

İçindekiler

Beyaz Yeşimin İzinde Sibirya'nın Tunç Çağı "Asker Elitleri"	14
<i>Ayça AVCI</i>	14
Kültür Varlığı Kaçakçılığı Suçlarında Olay Yerinin İncelenmesi ve Delillerin Değerlendirilmesi	45
<i>Büşra DÖLCÜ</i>	45
<i>Ebru GÖKMEŞE</i>	45
Round Pits Carved on Rock Surfaces in Hatay, Osmaniye and Adana.....	59
<i>Bakiye YÜKMEN EDENS</i>	59
Women Entrepreneurship and Micro Credit	72
<i>Esat İPEK</i>	72
Reklamcılıkta Yerelleşme Stratejisi: Göstergibilimsel Analiz	83
<i>Aydan VAROL ŞENTÜRK</i>	83
İnsan Kaynakları Yönetimi Alanında Bilgi İletişim Teknolojileri Yenilikleri.....	98
<i>Canan TİFTİK</i>	98
<i>Özge TURHAN</i>	98
Sinop Yöresi Geleneksel Türk Halk Müziği Kültürü.....	117
<i>Kadir İCİK</i>	117
Sokrates'i Anma Gecesi – İnsanlığa Bir İkazdır (Cengiz AYTMATOV ve Muhtar ŞAHANOV'un "Sokrates'i Anma Gecesi"	130
<i>Rayhan TAŞTEMİROVA</i>	130
Toplumsal Cinsiyet Temelli Şiddete Ekofeminizm Perspektifinden Bakmak	137
<i>Looking at Social Gender-Based Violence From The Perspective of Ecofeminism</i>	137
<i>Tuğba METİN AÇER</i>	137
Oyun ve Fiziki Etkinlikler Dersi Kapsamında Hazırlanan Dikkat Geliştirme Programının Öğrencilerin Dikkat Düzeylerine Etkisi	148
<i>The Effects of The Attention Development Program Prepared within The Scope of Gaming and Physical Activities on The Attention Levels of Students</i>	148
<i>Cemal BIYIKLI</i>	148
<i>Aylin YILMAZ</i>	148
Yeni Teknolojilerin İşsizlik ve İstihdam Boyutu: Türkiye İşgücü Piyasasının Zayıf Yönleri ve Güçlendirme Yaklaşımları	160
<i>Unemployment and Employment Dimension of New Technologies: Weaknesses of Turkish Labor Market and Strengthening Approaches</i>	160

<i>Ali İhsan ÇELEN</i>	160
Covid-19'un Bilişim Sektöründe Yetişmiş İnsan Kaynağı Temininde Yol Açtığı Güncel Bir Sorun	184
<i>Tayfun ACARER</i>	184
Türk Cilt Sanatında Hayvan Tasvirleri	192
<i>Animal Depictions in Turkish Bookbinding Art</i>	192
<i>Fatma Şeyma BOYDAK</i>	192
Tasarımların ve Markaların Değerlendirilmesinde Bilgilenmiş Kullanıcı ve Ortalama Tüketici Kavramları	207
<i>Kübra AKSOY</i>	207
<i>Gülçin Cankız ELİBOL</i>	207
Moğol-Hârzemşâh Mücadelesinde Savaş Taktiklerinin Yeri ve Önemi	215
<i>Nagehan KÜÇÜKYILDIZ</i>	215
İslam İnançında Meleklerin Görülmesinin İmkânı	232
<i>The</i>	232
<i>Abdullah NAMLI</i>	232
Etkileşimi Arttırmanın Bir Yolu Olarak Hashtagler: ABD ve Türk Gazetelerinin Twitter'daki Hashtag Kullanım Oranlarının Karşılaştırılması	246
<i>Aygün ÖZSALİH</i>	246
Online Communication During Pandemic.....	264
<i>Gülnur YENİLMEZ KAÇAR</i>	264
Farklı Kültürlere Geleneksel Sanatlarımızı Tanıtmak ve Ege Üniversitesi Uygulamalı Türk Sanatı Tanıtım Günleri Örneği	274
<i>Beril ŞENOL</i>	274
Ruh Sağlığı Sorunları Odağında Ayrımcılık Karşıtı Sosyal Hizmet Müdahalelerinin Önemi.....	284
<i>Filiz ER</i>	284
<i>Filiz YILDIRIM</i>	284
<i>Fatmanur ÖNKAL</i>	284
<i>Cansu ŞİMŞEK</i>	284
<i>Bilge ABUKAN</i>	284
Başlangıçtan 16. Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Kroniklerinin Anlatımıyla “Düşman”	294
<i>Alpay BİZBİRLİK</i>	294
<i>Melis ALTAN</i>	294

Demokrat Parti Dönemi'nde Yabancı Sermayenin Teşviki ve Ekonomik Yapıya Etkileri (1950-1960)	311
<i>Mehmed Gökhan POLATOĞLU</i>	311
Çivi Yazılı Tarihçelerde Babil'in Doğulu Son Hâkimleri "Parthlar"	323
<i>The Last Dominators of Babylon in The Cuneiform Chronicles "Parths"</i>	323
<i>Nurçül YILDIRIM</i>	323
III. President Celal Bayar's Natural Senator Refusal	331
<i>III. Cumburbaşkam Celal Bayar'ın Tabii Senatörlüğü Reddi</i>	331
Mikail KOLUTEK	331
Çağhan SARI	331
Murakami's Hard Boiled Wonderland and the End of the World in the Context of Marxist Literary Criticism	346
<i>Marxist Edebi Eleştiri Bağlamında Murakami'nin Haşlanmış Harikalar ve Dünyanın Sonu Adlı Eseri</i>	346
<i>Aytemis DEPCI</i>	346
A Building in the Southern Anatolian Rural; Kesiri (Bayrampaşa) Caravanserai	357
<i>Tuğçe DARENDELİ</i>	357
<i>Nur UMAR</i>	357
Tasarımların ve Markaların Değerlendirilmesinde Bilgilenmiş Kullanıcı ve Ortalama Tüketici Kavramları	371
<i>Informed User and Average Consumer Notions in the Evaluation of Designs and Trademarks</i>	371
Kübra AKSOY	371
Gülçin Cankız ELİBOL	371
Internet and Smart Phone Use in Turkey and Italy: Online Activities, Social Interactions and Addictive Uses	380
<i>Gülnur Yenilmez Kaçar</i>	380

TAM METİNLER KİTABI

ICMUSS

3rd INTERNATIONAL

CONGRESS ON MULTIDISCIPLINARY SOCIAL SCIENCES

3. ULUSLARARASI MULTİDISİPLİNER SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

ISBN: 978-605-06728-6-2

İslam İnançında Meleklerin Görülmesinin İmkânı

The Possibility of Sighting Angels in Islamic Belief

Abdullah NAMLI¹

Abstract

Islam is a religion based on the belief of oneness. Faith in angels is also included in the principles of Islamic belief. Angels are beings that do not have a material body, created by God from light (noor). They have their own characteristics. On the top of that it is stated that these are the invisible beings. Indeed, we cannot see angels under normal conditions. However, it is debatable whether these expressions mean that angels are not seen as absolute or certain. Prophets can generally see angels as long as the angels do not hide that they are angels. Although the prophet saw the angel, the people with him cannot see them. In some cases, angels can be seen both to prophets and other people by disguising themselves as human beings. According to this situation, the option of being visible or not is a feature of the angels. There is nothing man can do to see the angels. From all these determinations, it appears that it is possible for the angels to be seen by people in this world

Özet

İslam tevhîd inancına dayanan bir dindir. İslam inanç esasları içerisinde meleklerle îman da yer almaktadır. Melekler, Allah'ın nurdan, ışıktan yarattığı maddî bedeni bulunmayan varlıklardır. Onların kendilerine has özellikleri vardır. Bunların en başında gözle görülemeyen varlıklar oldukları ifade edilir. Gerçekten de normal şartlarda melekleri göremeyiz. Ancak bu ifadelerin melekler mutlak/kesin olarak görülmezler anlamını taşıyıp taşımadığı tartışma götürür. Melekler kendilerinin melek olduğunu gizlemedikleri sürece peygamberler genel olarak melekleri görebilmektedirler. Peygamber meleği gördüğü halde beraberindeki insanlar onları görememektedirler. Bazı durumlarda melekler insan kılıfına bürünerek hem peygamberlere hem de diğer insanlara görünebilmektedirler. Bu duruma göre görünüp görünmeme seçenekleri meleklerle ait bir özellik olmaktadır. İnsanın melekleri görebilmek için yapabileceği herhangi bir şey yoktur. Bütün bu tespitlerden meleklerin

¹ Abdullah Namlı, Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, abdnamli@hotmail.com

depending on their will. In the Quran, it is stated that angels can be seen to other people in some special situations as they appear to prophets. For example, angels who came first to give good news to Abraham and then to destroy Sodom, where Lot lived, appeared as human beings and talked to people. Gabriel appeared to Mary in the form of a human. After all this, it is not appropriate to say that angels are absolutely invisible to humans.

Keywords: Islam, Creeds, Kalâm (Islamic Theology), Angels, Sight.

irâdelerine bağlı olarak bu dünyada insanlar tarafından görülebilmelerinin mümkün olduğu ortaya çıkmaktadır. Kur'an'da, meleklerin peygamberlere gözüktükleri gibi bazı özel durumlarda diğer insanlara da görünebildikleri ifade edilmiştir. Örnek olarak önce Hz. İbrahim'e müjde vermek için sonra da Hz. Lût'un yaşadığı Sodom'u helâk etmek için gelen melekler insan kılığında görünmüş ve insanlarla konuşmuşlardır. Cebrâil, Hz. Meryem'e insan şeklinde görünmüştür. Bütün bunlardan sonra melekler mutlak anlamda insanlara hiç gözükmezler demek uygun olmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam, Akâid, Kelâm, Melekler, Rü'yet.

Giriş

Melek kelimesi dilimize Arapça'dan geçmiştir. Kelimenin aslı "eleke, leeke"dir ve elçilik anlamına gelmektedir. Melek kelimesinin güç, kuvvet, kudret ve iktidar anlamlarına gelen "melk, milk" kelimelerinden türediğini söyleyen lügatçiler de vardır (İbn Manzûr, ts., s. "elk", 1/111, "lek", 5/3975, "mlk" 6/4269). Melek kelimesinin çoğulu haber götüren elçiler anlamında "melâike"dir (İbn Manzûr, s. "mlk", 6/4269; Cürçânî, s. 229). Terim olarak melekler; "çeşitli şekillere girebilen, duyularla algılanamayan nurdan yaratılmış varlıklar" (Müslim, s. "Zühd" 60; Cürçânî, s. 229), "Allah tarafından yaratılmış, farklı şekillerde görülebilen, çok zor işlere güç yetirebilen, cinsiyetleri olmayan ve Allah'a itaatten ayrılma özelliği olmayan latîf varlıklardır" (Taftâzânî, s. 3/318) şeklinde tanımlanmaktadırlar.

Meleklerle îman, îman esaslarındandır. Meleklerle ilgili konular kelâm ilminin sem'iyât kısmına girmektedir. Sem'iyât, ise vahiy ve nakil yoluyla elde edilen bilgilerdir (Gölcük, s. 417). Kur'an ve sünnetin varlığını haber verdiği meleklerin varlığı aklî kesin delillerle ispat edilemediği gibi inkâr da edilemez. Zira bu konu deney ve tecrübenin konuları arasında yer almaz. Sadece İslamiyet değil bütün ilâhî dinler meleklerin varlığını kabul ederler. Nitekim melekler mutlak anlamda görünmez de değildirler. Bazı özel durumlarda onların görünebilir oldukları naklî delillerle sabittir. İşte bizim konumuz da onların hangi hallerde insanlara ne şekilde göründükleridir.

Meleklerin Görülmesinin İmkânı

1. Meleklerin Özellikleri

Kur'an'da meleklerin insanlardan daha önce yaratılmış oldukları (el-Bakara 2/30-34; el-A'râf 7/11), Allah ile konuştukları, çok yüksek yerlerde buldukları (el-Bakara 2/30), çok güçlü ve kuvvetli oldukları (en-Necm 53/5; el-Cin 72/8), Rablerini hamd ve tesbîh ederek Arş'ın etrafında tavaf ettikleri (ez-Zümer 39/75), el ve kanatlarının bulunduğu (el-En'âm 6/93; Fâtır 35/1), zebânîlerin çok iri gövdeli, katı kalpli ama Allah'ın emrettiklerini yapan ve asla isyan etmeyen varlıklar oldukları (et-Tahrîm 66/6) ifade edilmektedir.

Melekler yemezler, içmezler, uyumazlar. Nefsî istekleri yoktur, şehvet hissine sahip değildirler. Suç, hata ve günah işlemezler. Zâtları itibariyle müstakil ve kendi kendilerine yeten maddî olmayan varlıklardır. Kur'an'da; "Hamd, gökleri ve yeryüzünü yaratan, melekleri elçiler olarak ikişer, üçer ve dörder kanatlı yaratan Allah'a mahsustur" (Fâtır 35/1) buyrulurken meleklerin hâricî varlıklarına işaret edilerek onların sadece soyut varlıklar olarak düşünülmesinin önüne geçilmiştir. Ancak buradan, meleklerin bilinen kanatlı canlılar gibi maddî bedenlerinin bulunduğu manasını da çıkartmamak gerekmektedir. Zira Kur'an'da kanat anlamına gelen "cenâh" uçabilen canlıların kanatları gibi somut bir manaya gelmekle birlikte maddî olmayan varlıkların görevlerini çok hızlı şekilde yapmalarını sağlayan kudret anlamında da kullanılmaktadır (Topaloğlu, s. 206).

Kelamcılar meleklerin bütün özelliklerini göz önünde bulundurarak onların latîf bir yapıya sahip olduklarını ancak zaman ve mekândan münezzeh olmayıp diğer yaratılanlar gibi mekânda yer tuttuklarını söylemişlerdir (Taftâzânî, s. 3/318-319). Buna ilaveten meleklerden bir kısmı maddî âlemde ve insanlarla ilgili görevdedirler. Maddî âlemde ve insanlarla ilgili görevli melekler şunlardır:

1-Maddî âlemin işleyişi ile ilgili görevli müdebbirât melekleri (ez-Zâriyât 51/4; en-Nâziât 79/3-5) ve Arş'ı taşıyan sekiz melek (el-Hâkka 69/17). Allah'ın, maddî âlemin işleyişi ile ilgili koyduğu kanunların uygulanmasında meleklerin etkin rol oynadıkları görülmektedir. Allah'ın yarattığı en büyük varlık olan Arş'ın melekler tarafından taşınması ve idare edilmesi maddî âlemin tamamının idare edilmesi için bir sembol olmaktadır.

2-Vahiy getirmek, suçluları cezalandırmak, can almak, tabiat olayları ve rızkın oluşumunda görev almak ve kıyâmeti koparmakla görevli dört büyük melek (el-Bakara 2/98; es-Secde 32/11).

3-İnsanların her türlü fiil ve davranışını yazıp kayıt altına alan hafaza-yazıcı melekler (el-Mü'minûn 23/113). Bu melekler insanın sağında ve solunda bulunup her türlü fiillerini kaydeden ve insanları bazı tehlikelere karşı koruyan meleklerdir. Kur'an'da bu meleklerin görevleri, "hafaza" (el-En'âm 6/61), "hâfızîn" (el-İnfitâr 82/10), "kirâmen kâtibin" (el-İnfitâr 82/10-12), "rusülünâ ledeyhim yektübûn" (ez-Zuhuf 43/80), "muakkibât" (er-Ra'd 13/11), "el-mütelekkiyân" (Kâf 50/17), "rakîbün atîd" (Kâf 50/18) kelimeleriyle ifade edilmektedir.

4-İnsanlara iyiyi telkin eden melekler. Hz. Peygamber, şeytan ve meleklerin telkinlerine dikkat çekerek şöyle buyurmuştur: "Âdemoğlu için hem şeytanın hem de meleğin telkini söz konusudur.

Şeytanın telkini, şerre ve hakkı yalanlamaya davettir. Meleğin telkini ise; hayra ve hakkı tasdike davettir. Her kim kalbinde bunu hissederse bilsin ki, bu Allah tarafındandır, Allah'a hamd etsin. Her kim de kalbinde öncekini (kötülüğü) hissederse, kovulmuş şeytanın şerrinden Allah'a sığınsın..." (Tirmizî, s. "Tefsîr", 2). İnsana vesvese verip, onu yoldan çıkarmaya çalışan şeytanın varlığı da ontolojik bir vâkıa olmakla beraber Kur'an, meleklerle îmanı öne çıkarıp (el-Bakara 2/268, 285), adeta melekleşmeyi tavsiye etmektedir. Meleklerin çok güçlü ve kuvvetli oldukları (en-Necm 53/5), şeytanın tuzaklarının zayıf olduğu (en-Nisâ 4/76) ve melekleri görünce korkup kaçtığı (el-Enfâl 8/48) belirtilerek şeytanın ontolojik varlığı ikinci plana atılmış, onunla dost olunmayıp (el-Kasas 28/15) meleklerle kulak vermek öngörülmüştür.

5-Mü'minlere savaşlarda yardım için gönderilen melekler. Allah pek çok yerde inananlara yardım etmiştir (et-Tevbe 9/25). Müslümanlara değişik savaşlarda yardım için gönderilmek için hazır bekletilen ve gönderilen melek orduları vardır. Bu melek orduları insanlara görünmeyecek şekilde yardıma geldikleri gibi insanlarca tanınmayan, bilinmeyen insan kılığına bürünerek yardıma da gelebilirler. Bu konudaki âyetlerden birkaçı şu şekildedir:

"(Ey Muhammed hatırla ki) hani sen, mü'minlere; indirilen üç bin melekle Rabbinizin, sizlerin imdadınıza yetişmesi etmesi sizlere yetmez mil, diyordun. Evet, şayet sizler sabır eder ve (Allah'a) karşı gelmekten sakınırsanız ve onlar da âniden sizlerin üzerinize gelecek (saldıracak) olsalar Rabbiniz, işaretlenmiş beş bin melekle sizlerin imdadınıza yetişecektir." (Âl-i İmrân 3/124-125).

"Ey îman edenler, Allah'ın, sizlerin üzerindeki nimetini hatırlayın. (Yine hatırlayın ki), hani sizler (üzerin)e ordular gelmişti de işte Biz de onların üzerine bir rüzgâr ve sizlerin, onu görmediğiniz ordular göndermiştik. Allah, sizlerin yapmakta olduğunuz şey(ler)i hakkıyla görücüdür." (el-Ahzâb 33/9).

6-Mü'minler için duâ eden melekler vardır. Onların duâları şu şekildedir: "Arş'ı yüklenip, taşıyan ve onun etrafında bulunan (melek)ler, Rablerini, hamd ile tesbîh ederler ve O'na îman ederler ve onlar, îman edenler için istiğfâr ederler; ey Rabbimiz, Sen, rahmet ve ilim bakımından her şeyi kuşattın. Bu sebeple tevbe edenleri ve Senin yoluna tâbî olanları mağfîret et ve Sen, onları, Cahîm azâbından koru. Ey Rabbimiz, Sen, onları ve onların atalarından ve onların zevcelerinden ve onların zürriyetlerinden sâlih olanları, onlara va'd ettiğin Adn cennetlerine koy. Şüphesiz ki Sen, Aziz (mutlak güç sahibi)sin, Hakîm (hakîkî hüküm ve hikmet sahibi)sin. Sen, onları, kötülüklerden koru. Sen, (her) kimi kötülüklerden korursan, işte o gün (Âhiret günü) muhakkak ona rahmet etmişindir. (İşte) bu, en büyük kurtuluştur. (el-Mü'min 40/7-9).

Melekler Âhirette şefaât da edebileceklerdir. "Onlar, O'nun rızâsına, hoşnutluğuna ermiş olan kimseden başkasına asla şefaât etmezler." (el-Enbiyâ 21/28). Onların şefaati sadece Allah'ın râzı olduğu kimseler için onlara şefaât izni verildiğinde geçerli olabilecektir (en-Necm 53/26) buyrulmaktadır.

7-Münker ve Nekîr melekleri kabirde sorguya çeken meleklerdir. Münker, kendisinden ürperilen, Nekîr de, bilinmeyen, tanınmayan anlamına gelir. Yeni ölmüş olanları sorguya çekmek için

geldiklerinde insanların yadırgayacakları ve kendilerinden korkacakları bir kılıpta görünecekleri için bu isimleri almışlardır. Hadislerde ifade edildiği üzere ölü defnedildiği zaman Münker ve Nekîr denilen iki melek gelir. Bunlar siyah tenli ve mavi gözlüdür. Sorgunun ardından melekler mü'minin kabrini genişletip aydınlatacaklardır. Sonra da ona 'zifâfa giren kimsenin uykusu gibi uyu' diyeceklerdir. Bu melekler münâfık ve kâfirin sorgusundan sonra da yeryüzüne "onu sık" diyecekler, yeryüzü de onu sımsıkı sıkacak ve kaburgaları birbirine geçecektir (Tirmizî, s. "Cenâiz", 70; Buhârî, s. "Cenâiz", 68; Müslim, s. "Cennet" 70). Sonuçta kabir "ya cennet bahçelerinden bir bahçe veya cehennem çukurlarından bir çukur olacaktır" (Tirmizî, s. "Kıyâmet", 26).

8-Genel olarak meleklerin cennete buldukları ve orada görülecekleri farz edilir. Ancak meleklerin hepsi cennette değildir, farklı ortamlarda ve bilinen maddî âlem içerisinde de bulunurlar Cennet meleklerinin başı Rıdvândır (Ebi'l-Avvâm, s. 255; Kuzâî, s. 2/130). Cennette hûrîler ve dâimâ çocuk veya genç kalacak hizmetçi gilmânlar vardır (es-Sâffât 37/48-49; el-İnsan 76/19).

9-Cehennem meleklerinin başı Mâlik'tir (ez-Zuhruf 43/77). Hz. Peygamber Miraç gecesinde cehennem meleklerinin başı Mâlik'i gördüğünü ifade etmiştir (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 7). Zebânîler onun emrindedir (et-Tahrîm 66/6). Zebânîlerin sayısının on dokuz olduğu ifade edilmiştir (el-Müddessir 74/30).

Cennet ve cehennemde meleklerin görülmesi hakkında herhangi bir ihtilaf yoktur.

2. Meleklerin Dünyada Görülmesi

Meleklerin dünyada görülmesi çeşitli şekillerde olmaktadır. Bunlar meleğin aslî hüviyeti ile görünmesi, meleğin bilinen veya bilinmeyen bir insan kılığına girerek görünmesi, meleğin başka bir varlık kılığında görünmesi ve ölüm vakti yaklaşanlara görünmesi şeklinde olmaktadır.

2.1-Meleğin Aslî Hüviyeti ile Görünmesi:

Meleklerin dünyada aslî hüviyetleriyle görülmesi sadece peygamberlere mahsustur, hadislerde bazı tasvirler bulunmuş olsa da keyfiyeti meçhuldür. Hz. Peygamber, Cebrâîl'i apaçık bir ufukta aslî hüviyetinde görmüştür: "And olsun ki, o (Muhammed), onu (Cebrâîl'i) apaçık bir ufukta görmüştür" (et-Tekvîr 81/23). Hz. Âişe'den rivâyete göre Hz. Peygamber, Cibrîl'i kendi aslî yaratılış ve sûretinde iki ufkun arasını kaplamış vaziyette görmüştür (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 7). Abdullah İbn Mesûd ise; Resûlullah "Cibrîl'i altı yüz kanatlı olarak, (kanatları) ufkun üzerindeki semanın etrafını yeşil bir ipek kumaşla (refref) kaplamış (gibi bir) şekilde gördü" (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 7) demiştir.

Hz. Peygamber, Cebrâîl'i Sidretü'l-Müntehâ'da aslî hüviyetinde görmüştür: "And olsun ki, o (Muhammed), onu (Cebrâîl'i) diğer bir başka inişte Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında (aslî sûretinde) görmüştü" (en-Necm 53/13-14). Sidretü'l-Müntehâ, yedinci kat semâda Arş'ın yakınındadır. Sidre'nin Sidr ağacı veya Arabistan Kirazı ağacı olduğu ifade edilmektedir (Yazır, s. 7/4580; Sâbûnî, s. 3/273).

Latîf varlıklar olmaları sebebiyle melekleri dünyada peygamber olmayan insanların aslî hüviyetlerinde görmeleri mümkün olmakla birlikte vâkî olmamıştır. Peygamberler dışındaki insanların onları aslî hüviyetlerinde gördükleri yolunda bizim herhangi bir iddiamız yoktur. Bizim dayandığımız temel nokta Hz. Peygamber'in, Cebrâil'i aslî suretinde birkaç defa görmüş olmasıdır. Diğer taraftan onların peygamber olmayanlara dünyada görünmeleri ancak başka bir bedene bürünmeleri şeklinde olmaktadır. Bu iki husus meleklerin dünyada görülebilir olduklarının mümkün oluşunu ispat eder mahiyettedir. Zaten bizim meleklerin görülebilir olduğuna dair ileri sürdüğümüz iddianın temeli de bu öncüllere dayanmaktadır.

Peygamber meleği görüp konuştuğu halde yanındaki kimseler onu göremez ve sesini de duyamazlar. Bu da meleklerin en çok görünüş şekilleridir. Bir defasında Hz. Peygamber; "Ey Âişe bu (yanımdaki) Cibrîl'dir, sana selam ediyor" buyurdular. O da; "Allah'ın selamı, rahmet ve bereketleri onun üzerine de olsun" diyerek Cibrîl'in selamını almış ve Hz. Peygamber'i kastederek; "benim görmediğim (Cibrîl)i siz görüyorsunuz" demiştir (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 6).

Hz. Peygamber, Tâif yolculuğundan dönüşte üzüntülü bir şekilde Karnî's-Seâlib mevkiine geldiğinde başını kaldırıp göğe baktığında küçük bir bulutun kendisini gölgelediğini görmüştür. Tekrar dikkatlice baktığında bulutun içerisinde Cibrîl'i görmüştür. Cibrîl, Hz. Peygamber'e hitap ederek: "Allah, senin kavminin söylediklerini ve seni reddettiklerini duydu ve onlar hakkında ne istersen emretmek üzere Dağlar Meleği'ni sana gönderdi" dedi. Sonra Dağlar Meleği bana seslenip selam verdi. Sonra o; "mesele Cibrîl'in dediği gibidir; şayet istersen senin istediğini onlar üzerine tatbik etmeye hazırım", dedi. Hz. Peygamber de; "Hayır, Allah'tan onların sulblerinden Allah'a kulluk edip, şirk koşmayan bir nesil çıkarmasını istiyorum" dedi (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 7). Her iki hadiste anlatılan Cibrîl ve Dağlar Meleği'nin görülme keyfiyeti belirtilmemiştir.

Meleklerin bir insan kılığına bürünerek göründükleriyle ilgili naklî delillerin incelenmesi konumuz açısından büyük önem arz etmektedir. Melekler bazen tanınan, bilinen bir insan kılığında bazen de hiç kimsenin bilmediği bir insan kılığına bürünerek görünebilmektedirler. Çünkü onların insan veya başka cismânî varlıkların kılığına girebilme özellikleri vardır.

2.2-Meleğin Tanınan, Bilinen Bir İnsan Kılığında Görünmesi

Hârût ve Mârût isimli meleklerin çok eski zamanlarda Bâbil halkına insan kılığında göründükleri Kur'an'da ifade edilmiştir. Onlar hakkında farklı görüşler bulunmakla beraber insanlara sihir ilmini öğretmek suretiyle onları imtihan etmek üzere Allah tarafından gönderilen iki melek oldukları en çok benimsenen kanaattir. Kur'an'da Hârût ve Mârût hakkında şöyle buyrulmaktadır:

"Onlar (Yahûdiler), Süleymân'ın mülkü (iktidar ve nübüvveti) üzerine aleyhine şeytanların (uydurup) takip ettikleri şey(ler)e tâbî olup, uydular. (Halbuki) Süleymân (sihir yapmadı ve asla) kâfir olmadı. Fakat şeytanlar kâfir oldular. (Çünkü) onlar (şeytanlar), insanlara sihri ve özellikle Bâbil'deki iki melek Hârût ve Mârût'a indirilen (sihirle ilgili) şey(ler)i öğretiyorlardı. Ve (yine) o ikisi (Hârût ve Mârût); şüphesiz ancak biz, bir fitneyiz (imtihân için gönderildik), sen asla (sihir yapmayı câiz görüp

de) kâfir olma, demedikçe hiçbir kimseye (hiçbir şey) öğretmezlerdi. İşte o ikisinden (Hârût ve Mârût'tan), kişi ve onun zevcesinin arasını ayırıp, açacak şeyleri öğreniyorlardı. Ve (halbuki) onlar (sihir yapanlar), Allah'ın izni olmadan onunla (sihirle) hiçbir kimseye zarar verecekler değillerdir. Ve (halbuki) onlar, (kendilerine) zarar verecek ve onlara asla fayda sağlamayacak şeyleri öğreniyorlardı. And olsun ki, onlar, elbette onu (sihri) satın alan kimsenin (kendisi) için Âhîret'te hayırdan hiçbir nasibi olmadığını biliyorlardı. Ve onların (kendî) nefislerini karşılığında sattıkları şey elbette ne kötüdür! Keşke onlar (bunu) bilmiş olsalardı!" (el-Bakara 2/102).

Bu ayetten anlaşıldığına göre Hârût ve Mârût isimli melekler Bâbil şehrinde insan kılığında ve halk arasında bulunuyorlardı. Bu iki meleğin görevi sihir yapmak değil, halkın sihir hakkında bilgilendirilmesi ve imtihan edilmesiydi (Taftâzânî, s. 3/320). Zira her iki melek, insanlara sihir hakkında herhangi bir bilgi vermeden önce sihir yapmanın câiz olmadığı, câiz görmenin küfür olduğu konusunda uyardıkları açıkça anlaşılmaktadır. Bu âyette her iki meleğin sihir yaptıklarında değil, insanlara bir şeyler öğrettiklerinde sarâhat vardır. Ancak o ikisinin öğrettikleri sihirle ilgilidir (Güneş, s. 38). Sihirle ilgili bir şey öğretmek farklı, sihir yapmak farklıdır. Bu meleklerin iyilik amaçlı öğrettikleri şeyler küfre dalmış şeytanlar ve onlara uyan insanlar elinde sihir yapmak ve kötü emelleri gerçekleştirmek için kullanılmıştır. Diğer bir yorum da şöyle olabilir: Ayette meleklerin sihir yapmanın meşru olmadığını her şeyden önce belirttikleri yer alıyor. Madem ki birileri bu yasağı dinlemeyerek sihir yapmış o halde bunu bozmak gerekir. Belki bu iki melek, sihrin nasıl bozulacağını öğretmekle görevliydi. Bunun için de öncelikle sihrin nasıl yapıldığını bilmek gerekiyordu. Meleklerin görevi ve yaptıkları bu iken kötü niyetli insanlarla şeytanlar bu bilgileri yanlış işlerde kullanmak üzere öğreniyorlardı.

Hârût ve Mârût'la ilgili olarak yukarıdaki âyetle telif edilmesi zor görünen bazı hadis rivâyetleri de bulunmaktadır. Abdullah b. Ömer'den rivâyete göre melekler; 'Allah'ım bizler Âdemoğullarından çok daha istekli itaat ediyoruz', demişlerdi. Allah da meleklerle; 'öyleyse meleklerden iki melek getirin de onları yeryüzüne indireyim bakalım nasıl amel edecekler' buyurdu. Onlar da; 'Rabbimiz gönüllü iki melek Hârût ve Mârût'tur', dediler. Allah da o ikisini yeryüzüne indirdi. Onlara çok güzel bir kadın, beşerin en güzeli şeklinde göründü. Hârût ve Mârût kadının nefsinden haz almak istediler. Kadın; 'sizler Allah'a şirk koşmadıkça asla olmaz', dedi. Onlar; 'bizler asla Allah'a şirk koşamayız', dediler. Bunun üzerine kadın gitti sonra kucağında bir çocukla döndü. Onlar yine kadının nefsinden haz almak istediler. Bu sefer kadın; 'sizler bu çocuğu öldürmedikçe asla olmaz', dedi. Onlar; 'bu çocuğu asla öldüremeyiz', dediler. Kadın gitti bir kadeh şarapla döndü. Onlar yine kadının nefsinden haz almak istediler. Bu defa da kadın; 'ikiniz bu şaraptan içmedikçe asla olmaz', dedi. Sonunda şarabı içip sarhoş oldular. Kadınlı zînâ edip, çocuğu da öldürdüler. Sarhoşluktan ayıldıkları zaman kadın onlara; 'sizler benim istediğim ama sizlerin kabul etmediğiniz her şeyi sarhoş olduktan sonra yaptınız', dedi. Allah Teâlâ bu iki meleği dünya ve ahiret azâbı hakkında muhayyer bıraktı. Onlar da dünya azâbını tercih ettiler (Hanbel, s. 2/294, 6143).

Bu hadisten anlaşıldığına göre Hârût ve Mârût, iki genç erkek insan suretinde ve beşerî vasıflarla dünyada denenmek, imtihan edilmek üzere indirilmiştir, artık meleklik vasıflarını kaybetmişlerdir. Kur'an'da anlatılan Hârût ve Mârût kıssasından sonra belki de aynı Hârût ve Mârût

hadislerde anlatıldığı üzere bu defa da meleklik vasıflarını kaybederek, insânî vasıflar verilerek denenmek üzere ikinci defa dünyaya indirilmişlerdir denilebilir.

Meleğin insan kılığına girerek görünmesinin en bariz örneklerinden birisi sahâbeden Dihye b. Halife el-Kelbî şeklinde görünmesidir. Kuzey Arabistan'daki Kelb kabilesinden olan Dihye'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Bununla beraber onun genç yaşta sahâbî olduğu anlaşılmaktadır. Dihye, Hz. Peygamber'in, İslam'a davet mektubunu Bizans İmparatoru Herakleios'a hicrî 7. yılı Muharrem ayında (Mayıs 628) götürmüştür (Buhârî, s. "Cihâd ve's-Siyer", 102; Müslim, s. "Cihad ves'Siyer" 74). Hayber esiri ve cârîye olarak Dihye'nin hissesine Safiyye b. Huyey düşmüş ise de Safiyye'nin Benî Kurayza ve Benî Nadîr kabilelerinin efendilerinin kızı olması dolayısıyla Hz. Peygamber'den başkasının onu cârîye almasının doğru olmayacağı belirtilmiş, Dihye de onu Hz. Peygamber'e teslim etmiştir. Hz. Peygamber de Safiyye'yi âzâd edip onunla evlenmiştir (Müslim, s. "Nikâh" 84). Dihye'nin hayatıyla ilgili bilinenler bundan fazlası değildir.

Hz. Peygamber, kendisine peygamberlerin arz edildiğini, Hz. Mûsâ'nın adaleleri güçlü birisi olduğunu, Hz. İsâ'nın kedisine gösterildiğini ona yaklaşıncaya onun Urve b. Mes'ud'a benzediğini, Hz. İbrahim'i gördüğünü onun da Hz. Peygamber'in kendisine benzediğini, Cibîl'i gördüğünü ona yaklaştığında da onun Dihye b. Halife'ye benzediğini ifade etmiştir (Müslim, s. "İman" 271).

Rivâyete göre Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'nin yanındayken Cibrîl gelmiş ve onunla konuşmaya başlamıştır, sonra da kalkıp gitmiştir. Hz. Peygamber, Ümmü Seleme'ye: "Bu kimdi?", diye sormuş o da: "Dihye'dir", demiştir. Ümmü Seleme, "Allah'a yemin ederim ki, ben onu, ondan başkası zannetmedim" demiştir (Buhârî, s. "Menâkıb", 25; Müslim, s. "Fedâilü's-Sahâbe" 100). Bu hadislerden anlaşıldığına göre Cibrîl'in, Dihye şeklinde görünmesinin sebebi aslî hüviyetinin ona benzemiş olmasıdır.

Meleklerin tanınmayan bilinmeyen insan şeklinde göründükleri de olmuştur.

2.3-Meleğin Tanınmayan, Bilinmeyen Bir İnsan Kılığında Görünmesi

Meleklerin, Hz. İbrahim, Sâre, Hz. Lût, Lût'un âilesi ve Sodom halkına görünmeleri tanınmayan, bilinmeyen insanlar kılığına girmeleri şeklinde olmuştur. Hz. İbrahim ve Hz. Lût'a peygamberlik vahyi getirdiklerinde elbette ki Cebrâil tanınan bilinen bir surette görünmüşlerdir. Ancak Hz. İbrahim'e, hanımı Sâre'den bir erkek çocuk sahibi olacağı müjdesi ve Hz. Lût'a da kavminin helâk edileceğine dair haberi vermek üzere gelen melekler tanınmayan bilinmeyen insanlar şeklinde görünmüşlerdir. Üstelik melekler kendilerinin melek olduklarını ortaya koyuncaya veya söyleyinceye kadar hiçbiri onların melek olduklarını da bilememişlerdir. Kur'an'da bu meleklerin nasıl göründükleri ve onları gören, seslerini duyan insanlarla nasıl karşılıklı konuştukları şu şekilde anlatılmıştır:

"And olsun ki, Bizim resûllerimiz (elçilerimiz, melekler), İbrahim'e bir müjde ile gelip 'Selâm' dediler. O (İbrahim) de; 'selâm' dedi ve (yanlarında fazla) kalmadan (gitti ve) kızartılmış bir buzağı getirdi. İşte o (İbrahim), onların ellerinin ona (yemeğe) uzanmadığını görünce onları yadırgadı (bu işten

hoşlanmadı) ve onlardan dolayı (kalbine) bir korku düştü. Onlar; sen korkma! Bizler, Lût Kavmine gönderildik, dediler. Ve onun (İbrahim'in) karısı (hizmet için) ayakta duruyordu. (Bunları duyunca) güldü. İşte Biz, ona, İshâk'ı ve İshâk'ın arkasından Ya'kûb'u müjdeledik. O (Sâre); vay benim başıma gelenler! Ben yaşlı bir koca karı ve bu kocam da yaşlı bir ihtiyar iken ben (bir çocuk) mu doğuracakmışım? Şüphesiz ki bu acayip bir şey(dir), dedi. Onlar (elçi melekler); sen, Allah'ın emrinden mi hayret edip, şaşırıyorsun? (Ey) ev halkı, Allah'ın rahmeti ve bereketi sizlerin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O (Allah), Hamîd (hamde lââyık)dır, Mecîd (şânı çok yüce)dir. İşte İbrahim'den korku gittiği ve ona bir müjde geldiği zaman; o, Bizim (elçi meleklerimiz)le, Lût Kavmi hakkında mücâdele edip, tartışıyordu. Şüphesiz ki İbrahim elbette halîm (çok yumuşak davranan) açıkça çok yufka yürekliydi. (Melekler); ey İbrahim, bu (mücâdele)den vazgeç! Şüphesiz Rabbinin (helâk) emri gelmiştir. Ve şüphesiz geri çevrilemeyecek bir azâp onlara gelecektir. Ve Bizim resûllerimiz (elçi meleklerimiz), Lût'a geldikleri zaman, onlardan dolayı fenâlaştı, tâkatten düştü ve 'bu çok korkunç, çok zorlu bir gündür', dedi. Ve kavmi, ona (Lût'a) doğru koşa, koşa geldiler. Ve onlar önceden de kötülükleri (livâta) yapıyorlardı. O (Lût); ey kavmim, işte bunlar benim kızlarımdır. Onlarla (evlenmeniz) sizler için daha temizdir. Artık sizler, Allah'tan ittikâ edin (karşı gelmekten sakının) ve benim misafirlerimin içinde sizler, beni asla rezil etmeyin. Sizlerden reşit (aklı başında) bir adam yok mu, dedi. Onlar; sen biliyorsun ki, bizlerin, senin kızlarında (hiç)bir hakkımız yoktur. Ve şüphesiz sen, bizlerin istediğimiz şeyi elbette biliyorsun, dediler. O (Lût); keşke benim, sizlere karşı (koyacak) bir kuvvetim olsaydı veya çok kuvvetli, sağlam bir desteğe sığınabilseydim, dedi. Onlar (elçi melekler); ey Lût, bizler, senin Rabbinin resûlleri (elçileri)yiz, onlar, sana asla ulaşamayacak, dokunamayacaklar! Hemen sen de âilenle gecenin bir kısmında gece yürüyüşüne çıkıp, git. Senin karın hâricinde sizlerden hiçbir kimse geriye bakmasın (arkada kalmasın). Şüphesiz onlara isâbet edip, dokunacak şey (helâk) ona (Lût'un karısına) da isâbet edip, dokunacaktır. Onlara va'd edilen (helâk) zamanı sabah (vakti)dir. Sabah da yakın değil midir, dediler. İşte Bizim (helâk) emrimiz geldiği zaman; Biz, onun (o memleketin) üstünü, altına getirdik. Ve onun (o memleketin) üzerine, senin Rabbinin katında işaretlenmiş, balçıktan pişirilip, istiflenmiş taşlar yağdırdık. Ve bu zâlimlerden uzak değildir" (Hûd 11/69-83; el-Hicr 15/51-76).

Hz. Meryem'e Cebrâil tam bir insan kılığında görünmüştür ve onunla karşılıklı konuşmuştur. Kur'an'da bu husus şöyle anlatılmaktadır:

"(Ey Muhammed), sen, Kitâp'ta (Kur'an'da), Meryem'i de zikredip, an. (Hatırlayın ki), hani o, âilesinden uzaklaşıp doğu tarafında bir yere uzlete çekilmişti. Sonra o (Meryem), onların arkasından (onlarla, kendi arasını ayıracak) bir perde edindi. Derken Biz de ona, Rûhumuzu (Cebrâil'i) gönderdik. O da, ona (Meryem'e) sapaşğlam, tam bir beşer şeklinde görünmüştü. O (Meryem); ben, senden, Rahmân (olan Allah)'a sığınırım. Şayet sen takî (Allah'a karşı gelmekten sakınan) biri isen, dedi. O (Cebrâil); şüphesiz ben, sana tertemiz bir erkek çocuğu hibe etmek (ihsan etmek, bahşetmek) için, senin Rabbinin Resûlü (elçisiyim), dedi. O (Meryem); bana bir beşer dokunmadığı ve ben de azgın (iffetsiz) bir kadın olmadığım halde, benim bir erkek çocuğum nasıl olabilir ki, dedi. O (Cebrâil); işte böyledir, dedi. Rabbin buyurdu ki; o, Bana göre kolaydır. Ve Bizim, onu, insanlar için bir âyet (mucize) ve Bizim katımızdan bir rahmet kılmamız içindir. Ve (bu) iş (böylece) olup, bitirilmiş (kaderinizde kesinleşmiş)tir" (Meryem 19/17-21).

Cibrîl Hadîsi denilen hadis rivâyetlerinde Cebrâîl, Hz. Peygamber'in kendisini tanıdığı ama Müslümanların onu, tanımadıkları, kim olduğunu bilmedikleri, insan şeklinde bir kılıpta gelmiştir. Mescid-i Nebî'de herkes onu görmüş ve konuşulanları işitmiştir. Devamını ilgili hadisten takip edelim:

Abdullah b. Ömer b. el-Hattâb'dan rivâyete göre o şöyle demiştir:

Bana, babam Ömer b. Hattâb dedi ki: Bir gün Resûlullah'ın yanında bulunduğumuz bir sırada ansızın yanımıza, elbisesi bembeyaz, saçı simsiyah bir zât çıkageldi. Üzerinde yolculuk eseri görülüyor; bizden de kendisini kimse tanııyordu. Doğruca gelip Hz. Peygamber'in yanına oturdu ve dizlerini onun dizlerine dayadı. Ellerini de uylukları üzerine koydu ve: “*Ey Muhammed, bana İslâm'ın ne olduğunu haber ver*” dedi. Resûlullah;

İslâm: “*Allah'tan başka ilâh olmadığına, Hz. Muhammed'in de Allah'ın Resûlü olduğuna şehâdet etmen; namazı dosdoğru kılman, zekâtı vermen, ramazan orucunu tutman ve yol kûlfetlerine gücün yeterse Beytullah'ı hac etmendir*” buyurdu. O zât:

“*Doğru söyledin*” dedi. Babam dedi ki: Biz buna hayret ettik. Çünkü hem soruyor hem de tasdik ediyordu.

“*Bana îmandan haber ver,*” dedi. Resûlullah;

“*Allah'a, Allah'ın meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine ve âhiret gününe inanman, bir de kadere; hayrına ve şerrine inanmandır*” buyurdu.

O zât yine: “*Doğru söyledin,*” dedi. Bu sefer:

“*Bana, ibsandan haber ver,*” dedi. Resûlullah;

“*Allah'a, O'nu görüyormuşsun gibi ibâdet etmendir. Çünkü her ne kadar sen, O'nu görmüyorsan da O, seni muhakkak görür,*” buyurdu.

O zât: “*Bana kıyametten haber ver,*” dedi. Resûlullah;

“*Bu meselede sorulan, sorandan daha âlim değildir,*” buyurdular.

“*O halde bana onun alâmetlerinden haber ver,*” dedi. Peygamber;

“*Câriyenin kendi sahibini doğurması ve yalın ayak, çıplak, yoksul koyun çobanlarının bina yapmakta birbirleriyle yarış ettiklerini görmendir,*” buyurdu. Babam dedi ki:

Bundan sonra o zât gitti. Ben epeyce bir müddet bekledim durdum. Nihayet Resûlullah, bana: “*Ey Ömer! O soru soran zâtın kim olduğunu biliyor musun?*” dedi.

“*Allah ve Resûlü bilir,*” dedim.

“*Şüphesiz ki, o Cibrîl'di. Size dininizi öğretmeğe geldi,*” buyurdular (Müslim, s. “İman” 1).

2.4-Meleklerin Hayvanlara Görünmeleri

Meleklerin bazı hayvanlara göründükleriyle ilgili hadisler vardır. Bunlardan birisi Kur'an okunurken meleklerin ata görünmesidir. Sahabeden Üseyd b. Hudayr şöyle demiştir; bir gece Üseyd Bakara sûresini okuyordu. Yanında da atı bağlıydı. At birden deprenmeye başladı. Üseyd sustu, at da sakinleşti. O okumaya başlayınca at tekrar huzursuzlandı, şaha kalktı. O susunca at da sakinleşiyordu. Sonra tekrar okudu, at yine huzursuzlandı. Artık Üseyd, Kur'an okumayı bıraktı. Çünkü oğlu Yahya ata yakın bir yerde (yatıyor) idi. Ona bir zarar gelmesinden korkarak biraz geriye çekti. Sonra başını göğe kaldırıp bakınca göreceğini gördü. Sabah olanları Hz. Peygamber'e anlattı. O da; "oku ey İbn Hudayr oku!" buyurdular. Üseyd dedi ki; ey Allah'ın Resûlü oğlum Yahya ata yakın bir yerdedi, onu tepelemesinden korktum. Sonra Kur'an okumayı bırakıp başımı göğe kaldırıp baktım ki, gökte bulut gölgesi gibi bir beyazlık içinde kandiller gibi ışıkların parladığını gördüm. Sonra dışarı çıktım baktım ama bunları bir daha göremedim. Resûlullah; "onlar nedir biliyor musun?" buyurdular. "Hayır" dedim. Resûlullah; "onlar senin sesini duyup yaklaşan meleklerdi. Sen Kur'an okumaya devam etseydin sabaha kadar seni dinlerlerdi, insanlardan gizlenmezler, halk da onları seyrederdi" buyurdular (Buhârî, s. "Fedâilü'l-Kur'an", 15). Bu hadisten meleklerin hem bazı hayvanlara göründükleri hem de kandil gibi ışık yayan cisimler şekline büründükleri anlaşılmaktadır.

Bazı hayvanların insanlarca normal hallerde görülemeyen bazı varlıkları gördükleri zikredilmiştir (Ebû Dâvud, s. "Edeb", 106). Horoz melek görür, eşek şeytan görür. Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Horozların öttüğünü duyduğunuzda Allah'ın fazlından isteyiniz. Çünkü onlar melek görmüşlerdir. Eşeğin anırdığını duyduğunuz zaman ise şeytanın şerrinden Allah'a sığının. Zira o bir şeytan görmüştür" (Buhârî, s. "Bed'ü'l-Halk", 15; Müslim, s. "Zikir ve Duâ", 82). Diğer hayvanların melekleri veya diğer rûhânî varlıkları görmeleri konusunda herhangi bir bilgiye sahip değiliz.

2.5-Meleklerin Ölüm Anı Yaklaşana Görünmeleri

Ölüm vakti yaklaşmış veya ölmek üzere olan mü'minin rûhunu kolayca alan melekler vardır. "(Mü'minlerin rûhlarını) yumuşaklıkla, kolaylıkla alıp, çıkararak (melek)lere yemin olsun..." (en-Nâziât 79/2). "Melekler, onları çok temizler (iyi insanlar) olarak vefât ettirerek; "Selâmün aleyküm: Allah'ın selâmı üzerinize olsun" sizlerin (Dünya'da) yaptığınız şeyler (sâlih ameller) sebebiyle girin cennete, derler" (en-Nahl 16/32).

Melekler herkesin canını aynı şekilde almazlar. Sekerât-ı Mevt; ölüm sarhoşluğu halinde bulunan inkârcılara meleklerin nasıl davrandıkları Kur'an'da şu şekilde açıklanmaktadır: "Zâlimleri ölümün şiddetli sancıları içerisindeyken ve meleklerin de ellerini uzatarak; (haydi) sizler (kendi) nefislerinizi (canlarınızı) kurtarın! Sizler, Allah'a karşı hak (doğru) olmayanı söylüyor olduğunuzdan ve sizler, O'nun âyetlerine karşı kibirleniyor olduğunuzdan bugün sizler aşağılayıcı, hakaret azâbıyla cezâlandırılacaksınız (dediklerinde), (ey Muhammed) sen (onların hallerini keşke) bir görsen!" (el-En'âm 6/93) "Ve (ey Muhammed), melekler, onların yüzlerine ve onların arkalarına vura,

vura ve sizler tadın (cehennem) yangın azâbını, diyerek kâfirlerin canlarını aldıkları zaman, sen (onların hallerini keşke) bir görsen!” (el-Enfâl 8/50; Muhammed 47/27). Kâfirin rûhunu zorla çıkararak melekler hakkında; “(Kâfirlerin rûhlarını) şiddetle, zorla, çekip, çıkararak (melek)lere yemin olsun...” (en-Nâziât 79/1) buyrulmaktadır.

Sonuç

Melekler normal olarak insanlar tarafından görülemeyen varlıklardır. Hz. Âdem’in onları cennette görmesi ve onlarla eşyaların isimleri hakkında bir nevi yarışmaya tabi tutulması, cennette hizmet edecek meleklerden bahsedilmesi onların cennette hiçbir kısıtlama olmadan görüleceklerinin delilleridir. Cehennemde azap çekeceklerin kontrolünden sorumlu olan zebânîlerin varlığı da apaçık bir gerçektir. Dolayısıyla âhirette meleklerin görüleceğinde herhangi bir ihtilaf yoktur.

Dünyada meleklerin görülebildiğine dair Kur’an’da bazı örnekler vardır. Hz. İbrahim’in evine misafir kılığında gelen, önce kendilerinin melek olduklarının işaretini vermeyen, yemeğe el uzatmadıklarından melek oldukları anlaşılan insan kılığındaki melekler hem Hz. İbrahim hem de hanımı Sâre tarafından görülmüş ve kendileri ile konuşulmuştur. Bu konuşma karşılıklı sohbet şeklinde devam etmiştir. Hatta Hz. İbrahim, Sodom halkının helâkiyle ilgili olarak onlarla tartışmıştır.

Aynı melekler ertesi gün Hz. Lût’un yaşadığı Sodom şehrine yürüyerek gitmiş doğrudan Lût’un evine yönelip onun evine misafir olmuşlardır. Ona da ilk başta kendilerinin melek olduklarının işaretini vermemişler, Hz. Lût’un içinde bulunduğu halden perişan olması sonucunda kendilerinin melek olduklarını söylemişlerdir. Melekler, Hz. Lût, Lût’un ev halkı ve Sodomlular tarafından insan şeklinde görülmüşler, Hz. Lût ve melekler karşılıklı konuşmuşlardır.

Yine Cebrâil’in, Hz. Meryem’e erkek bir insan şeklinde görünen bir rûh olduğu Kur’an’da ifade edilmiştir.

Hız. Muhammed’in, Cebrâil’i aslî suretinde gördüğünü ifade eden ayet ve hadisler bulunmaktadır. Hız. Peygamber, biri Sidretü’l-Müntehâ’da olmak üzere Cebrâil’i aslî suretinde birkaç defa görmüştür. Cebrâil, Hız. Peygamber’e çoğunlukla insan suretinde görünmüştür. Zaten peygamberler, Cebrâil’i değişik şekillerde görürler, sesini de işitirler. Zira bu durum peygamberliğin özünde mevcuttur. Bu konularda da ihtilaf yoktur.

Hız. Peygamber, Cebrâil’i insan şeklinde veya başka bir şekilde gördüğünde diğer insanların meleği görmeleri ise her zaman için mümkün olmamıştır. Cebrâil’in, Hız. Peygambere görünüp başka insanlara görünmemesi onun en çok görünme ve konuşma çeşidi olmaktadır. Bazen de hem Hız. Peygamber hem de etrafındakiler onu insan şeklinde görmüş ve konuşmasını işitmişlerdir.

Bütün bu anlatılanlardan çıkardığımız sonuç şudur ki, melekler peygamberlere aslî suretleri de dahil olmak üzere çeşitli şekillerde görünürler. Melekler bazı özel durumlarda, peygamber olmayanlara dünyada insan suretinde görünmüşlerdir. Ayrıca ölüm vakti yaklaşan insanlar melekleri göreceklerdir. O halde meleklerin dünyada görülebilmeleri mümkün olmaktadır.

Kaynakça

Buhârî, M. b. (ts.). *Şahîhu'l-Buhârî (el-Câmi'u's-Şahîh)*. İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiyye.
Cürcânî, S. Ş. (1995). *et-Ta'rifât*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye.

- Ebi'l-Avvâm, İ. (2010). *Fedâilü Ebî Hanîfe ve ahbâruhû ve menâkıbub*. Mekke: el-Mektebetü'l-İmdâdiyye.
- Ebû Dâvud, S. b.-S. (1988). *Sünenü Ebî Dâvud*. Beyrut: Müessesetü'l-Kütübî's-Sekafıyye.
- Gölcük, Ş.-T. S. (2016). *Kelam*. Konya: Tekin Kitabevi.
- Güneş, K. (2015). *Meleklerle İman*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Hanbel, A. b. (1993). *el-Müsned*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- İbn Manzûr, C. M. (ts.). *Lisânü'l-'Arab*. Kahire: Dâru'l-Meârif.
- Kuzâî, M. b. (1986). *Müsnedü's-Şihâb*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Müslim, M. b.-K. (1991). *Şahîhu Müslim*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Sâbûnî, M. A. (1987). *Şafvetü't-tefâsîr*. İstanbul: Dâru'l-Ensâr li'n-Neşr.
- Taftâzânî, S. M. (2001). *Şerhu'l-makâşid*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Tirmizî, M. b. (ts.). *el-Câmi'us-Şahîb (Sünenü't-Tirmizî)*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî.
- Topaloğlu, B. v. (2015). *İslam'da İman Esasları*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- Yazır, M. H. (1979). *Hak Dini Kur'an Dilî*. İstanbul: Eser Neşriyat.

ICMUSS